

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 9 april 2020

Mål nr

B 136-20

PARTER

Klagande

CH

Offentlig försvarare: Advokat AO

Motparter

1. Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

2. DE

3. Gjensidige Försäkringar i Norge

4. PM

5. MP

6. ES

2–6 företrädare av riksåklagaren

SAKEN

Grov stöld m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges dom 2019-12-18 i mål B 5195-19

Hovrättens dom

se Bilaga

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen undanröjer hovrättens dom utom i fråga om ersättning till den offentliga försvararen och lämnar tillbaka målet till hovrätten för ny handläggning.

CH ska vara fortsatt häktad.

AO ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av CH i Högsta domstolen med 8 775 kr. Av beloppet avser 7 020 kr arbete och 1 755 kr mervärdesskatt.

Hovrätten ska pröva frågan om CH ska till staten återbetala kostnaden för försvararen i Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

CH har yrkat att Högsta domstolen ska undanröja hovrättens dom och återförvisa målet till hovrätten för ny prövning.

Riksåklagaren har motsatt sig detta.

SKÄL**Bakgrund**

1. Tingsrätten dömde CH för bl.a. fyra fall av grov stöld till fängelse 1 år 4 månader. Villkorligt medgiven frihet från ett tidigare fängelsestraff förklarades förverkad och CH förpliktades också att betala skadestånd.
2. Till grund för tingsrättens dom låg bl.a. uppgifter som hade lämnats av målsäganden ILB. Hon hördes dels om en stöld som var riktad mot henne, dels om stölder riktade mot en annan målsägande. Hon yrkade skadestånd för kränkning, ett yrkande som dock ogillades.
3. Samma dag som tingsrätten meddelade dom i målet förordnades CHs offentliga försvarare till målsägandebiträde för ILB i ett annat mål vid tingsrätten.
4. Domen överklagades av CH m.fl. På begäran av en annan tilltalad hölls kompletterande polisförhör med ILB. I förhöret lämnade hon nya uppgifter, bl.a. att CH inte skulle ha begått vissa av de stölder som han dömts för.
5. Varken åklagaren eller någon av de tilltalade begärde att tilläggsförhör skulle hållas i hovrätten med anledning av vad som framkommit i polisförhöret. Hovrätten har ändrat tingsrättens dom endast på så sätt att en av gärningarna har rubricerats som stöld i stället för grov stöld.

6. På begäran av CH har en ny offentlig försvarare förordnats för honom i Högsta domstolen.

7. CH har gjort gällande att hans rätt till en rättvis rättegång har kränkts dels genom att hans dåvarande försvarare samtidigt har företrätt målsäganden ILB i ett annat mål, dels genom att han inte fick kännedom om det kompletterande polisförhör som hållits med henne. Att hans tidigare försvarare blivit förordnad som målsägandebiträde fick han veta först efter hovrättens dom.

8. CHs tidigare försvarare har anfört att han på grund av ett förbiseende förordnades som målsägandebiträde för ILB i ett annat mål, men att detta inte har påverkat utgången i det aktuella målet. Han har också anfört att han för CH redogjorde för det kompletterande polisförhöret och att de i samråd beslutade att inte begära något kompletterande förhör i hovrätten.

Regler om försvarare

9. En försvarare ska med nit och omsorg tillvarata den misstänktes rätt och i detta syfte verka för sakens riktiga belysning. En person får inte vara försvarare om han eller hon har eller har haft uppdrag åt den misstänkte eller ekonomiska förbindelser med denne och omständigheterna är ägnade att minska förtroendet för förmågan att iaktta vad som åligger en försvarare. Den som har tagit befattning med saken som domare eller befattningshavare vid domstol eller som ombud för motparten får inte vara försvarare. (Se 21 kap. 3 § tredje stycket och 7 § första stycket samt 12 kap. 4 § rättegångsbalken.)

10. Till offentlig försvarare ska, som huvudregel, förordnas en advokat som är lämplig för uppdraget. En advokat ska i sin verksamhet redbart och nitiskt utföra de uppdrag som anförtrotts henne eller honom och iaktta god advokatsed. (Se 21 kap. 5 § första stycket och 8 kap. 4 § första stycket.)

11. Enligt advokatsamfundets vägledande regler om god advokatsed är en advokats främsta plikt att visa trohet och lojalitet mot klienten. En advokat får inte acceptera ett uppdrag om det föreligger en intressekonflikt. En intressekonflikt kan föreligga om advokaten biträder eller tidigare har biträtt motparten även om det rör en annan sak. (jfr Claes Peyron, Advokatetik - En praxisgenomgång, 2 uppl. 2017, s. 47 och 92.)

12. Hänsynen till god advokatsed kan medföra att en advokat bör avstå från att uppträda som ombud även om rättegångsbalkens regler inte innebär något förbud för henne eller honom att vara ombud (jfr Peter Fitger m.fl., Rättegångsbalken, suppl. 83, oktober 2017, s. 12:11 och Holger Wiklund, God advokatsed, 1973, s. 188).

Rätten till en rättvis rättegång

13. De grundläggande rättssäkerhetsgarantier som är knutna till ett domstolsförfarande har ett konstitutionellt stöd i 2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen, där det framgår att en rättegång ska genomföras rättvist. Principerna för en rättvis rättegång innefattar bl.a. att förfarandet ska vara kontradiktoriskt och att en part ska ha rätt att förhöra parter och vittnen samt ta del av utredningen (se prop. 2009/10:80 s. 160).

14. Kravet på ett kontradiktoriskt förfarande i brottmål innebär att försvararen ska få del av handlingarna och ges möjlighet att yttra sig. Om en försvarare inte begär att få ställa frågor till en förhörsperson, anses det i princip innebära att också den tilltalade har avstått från sin rätt att förhöra personen. (Jfr "Förhöret utom rätta" NJA 2015 s. 222 p. 12 och "Det avvisade ombudet" NJA 2017 s. 256 p. 7.)

15. Även enligt artikel 6.1 i Europakonventionen ska var och en, vid prövningen av en anklagelse mot henne eller honom för brott, vara berättigad till en rättvis rättegång. Rätten omfattar enligt artikel 6.3 vissa minimirättigheter, bl.a. rätten att försvara sig personligen eller genom ett rättegångsbiträde och rätten att förhöra eller låta förhöra vittnen som åberopas. För att rätten till bistånd av en försvarare ska anses uppfyllt krävs att försvararen ger den tilltalade ett reellt och effektivt bistånd. Av Europadomstolens praxis framgår att ett ingripande av myndigheterna krävs när försvararens försummelse är uppenbar eller den särskilt bringas till myndigheternas kännedom. (Se *Czekalla v. Portugal*, no. 38830/97, § 60, ECHR 2002-VIII; jfr Hans Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 5 uppl. 2015, s. 346 f.) Motsvarande principer gäller enligt artikel 47 i EU:s rättighetsstadga.

Hovrättens dom bör undanröjas

16. Under processen i hovrätten där ILB var målsägande har CHs försvarare samtidigt varit förordnad som målsägandebiträde åt ILB i ett annat mål. Det är således fråga om en sådan intressekonflikt som framstår som problematisk enligt advokatsamfundets etiska regler. Intressekonflikten var ägnad att minska förtroendet för hans förmåga att fullgöra försvararuppdraget. Den situation som uppkommit är även sådan att förtroendet för rättsordningen kan ta skada om den får bestå. CH bör därför ges en ny prövning i hovrätten.

17. Hovrättens dom bör undanröjas och målet lämnas tillbaka till hovrätten för ny handläggning.

18. Det finns risk för att CH gör sig skyldig till fortsatt brottslighet. Han bör därför även fortsättningsvis vara häktad.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gudmund Toijer, Ann-Christine Lindeblad, Johnny Herre, Erik Nymansson (referent) och Eric M. Runesson
Föredragande justitiesekreterare: Lina Nestor